

Een weerbare popsector

PLAYGROUND in WORM

vereniging
nederlandse
pop | podia
en festivals

Een weerbare popsector

Inhoud

1. Inleiding	pagina 1
2. De waarde van de popsector	pagina 2
3. De kwetsbaarheid van de popsector	pagina 5
3.1 Programmering	pagina 5
3.2 Verdrukking nieuw talent	pagina 6
3.3 Talentontwikkeling	Pagina 9
3.4 Talent achter het podium	Pagina 10
3.5 To subsidize or not to subsidize	Pagina 13
4. Aanbevelingen	pagina 17
4.1 Hersteltijd	pagina 17
4.2 Maatwerk in de regio	pagina 17
4.3 Laagdrempelige subsidiemogelijkheden	Pagina 17
4.4 Versterken keten voor nieuw talent	Pagina 17
4.5 Aandacht voor talent achter het podium	Pagina 18
4.6 Nachtcultuur	Pagina 18
4.7 (Fysieke) plekken om te oefenen en ontwikkelen	Pagina 18
Colofon	pagina 20

1. Inleiding

Deze notitie biedt bestuurders, beleidsmakers en andere belanghebbenden aanknopingspunten voor een cultuurbeleid waarin popcultuur een prominente en passende positie heeft. Leden van de Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF) en andere, in de zogenoemde 'popketen' werkzame partijen roepen kersverse wethouders, gemeenteraadsleden en ambtenaren van cultuur op juist nu te investeren in popcultuur in al zijn verschijningsvormen.

Op het moment van het verschijnen van dit schrijven zitten we nog midden in de naweeën van de coronacrisis en bereidt de popsector zich achter de schermen opnieuw voor op een mogelijke terugval in het najaar van 2022 en daarna. Gelijktijdig wordt er door de Raad voor Cultuur al voorgesorteerd op een nieuw cultuurbestel vanaf 2025 of later, waar gemeenten als partner, als facilitator en als subsidient een belangrijke, zo niet de belangrijkste rol in hebben.

Organisaties in de popsector zijn zich bewust van de opgave waar colleges en gemeenteraden mee worden geconfronteerd: de gevolgen van de coronacrisis, de toenemende taken en kosten binnen het sociaal domein en begrotingstekorten die overal zijn ontstaan. De sector heeft daar natuurlijk begrip voor, maar beleidskeuzes die gemeenten maken hebben enorm grote gevolgen voor de sector. Niet alleen voor de lokale pop-culturele infrastructuur, maar ook voor de landelijke. Want dat wat eenmaal is wegbezuinigd, komt waarschijnlijk nooit meer terug. Het is de afgelopen crisistijd, meer dan ooit, zichtbaar geworden hoe belangrijk de aanwezigheid van een popinfrastructuur is.

Voor popkunstenaars om zich te kunnen ontwikkelen en voor bezoekend en participierend publiek om zich te kunnen ontwikkelen, om te ontspannen, de gedachten te verzetten, betekenis te vinden en om vermaakt te worden. De programmering van popcultuur bracht en brengt mensen bij elkaar, en sloeg (en slaat) bruggen in tijden van polarisatie in de samenleving.

Tegelijkertijd liggen er naast de eerdergenoemde coronaherstel-uitdagingen ook andere opgaven. Of het nu gaat om klimaatverandering, sociale rechtvaardigheid, armoede of (gender)identiteit, popcultuur levert al een positieve bijdrage, maar kan deze ook nog versterken en verdiepen. DSP-groep (in opdracht van de VNPF) heeft de popsector in interviews en sessies gevraagd wat zij nodig hebben, zodat gemeenten daar gebruik van kunnen maken. Hoe is de veer- en innovatiekracht van deze sector in te zetten voor het broodnodige herstel en wat hebben de actoren in de popsector daarvoor nodig?

Achtereenvolgens wordt bondig ingegaan op de waarden van popcultuur; de manier waarop de coronacrisis heeft gewerkt als een soort katalysator en contrastvloeistof tegelijk, en hoe dit de al aanwezige kwetsbaarheden van de popsector meedogenloos en onomkeerbaar aan het licht heeft gebracht. Ter afsluiting worden een aantal aanbevelingen gegeven, thema's waar de sector over in gesprek moet met het lokale bestuur, en het lokale bestuur met de sector.

Berend Schans, directeur VNPF, mei 2022

2. De waarde van de popsector

Popcultuur en popmuziek zijn van grote maatschappelijke waarde. 'De Waarde van Pop 2.0' uit 2018 onderscheidt de volgende vier kernpunten:

2. De waarde van de popsector

Deze kernpunten zijn voor gemeenten en provincies argumenten om popmuziek te verankeren in het cultuurbeleid en de popinfrastructuur sterk te houden. Juist met facilitaire ondersteuning en subsidies vanuit de lokale, provinciale en landelijke overheid kunnen de organisaties in de popsector hun maatschappelijke waarde behouden of zelfs vergroten.^[1]

Door de coronamaatregelen in 2020 en 2021 moest de sector bijna twee jaar op slot. Muzikanten konden niet spelen, artiesten niet optreden en het publiek kon niet naar optredens gaan. Jong en nieuw talent kon geen live ervaring opdoen en veel werknemers in de sector zaten zonder werk. De sector heeft een financiële optater gehad en kampt nog steeds met veel onzekerheid.

In het voorjaar van 2022 lijkt het erop dat de sector weer voorzichtig vooruit kan kijken. Toch staat de maatschappelijke waarde nog onder druk. Van vorige economische crisissen in 2008 en 2012 weten we dat de gevolgen lange tijd kunnen doorwerken.

Uit een VNPF-enquête onder dertig poppodiumdirecteuren begin 2013 blijkt dat veiliger programmeren (dat wil zeggen: inzetten op veilige publiekstrekkingen in plaats van op nieuwe en opkomende artiesten, experimentele programmering en specialistische of maatschappelijk geëngageerde programmering) een van de meest genoemde methoden is om financiële tegenslagen te compenseren.

[1] De waarde van Pop 2.0. De maatschappelijke betekenis van popmuziek, POPnI en VNPF, 2018.

Ook uit de cijfers van de poppodia uit 2012 kwam dit beeld naar voren; er werden minder concerten georganiseerd en er waren meer uitverkochte shows. Dat duidt erop dat er minder risico wordt genomen in de programmering.^[2]

Maar juist een cultureel avontuurlijke programmering op de podia geeft ruimte aan de waarde van popmuziek: talentontwikkeling en diversiteit / inclusiviteit in het aanbod en in de sector. In dit document gaan we dieper in op de effecten van de coronamaatregelen op vernieuwing in de popsector en laten we zien wat de sector en de overheid kunnen doen om de waarde van pop weer te vergroten.

[2] Poppodia in cijfers 2012, VNPF, 2013.

Foto: Joost Jansen - Hedon

De waarde van de popsector

De kwetsbaarheid van de popsector

Aanbevelingen

3. De kwetsbaarheid van de popsector

De popsector kent een inherente kwetsbaarheid die door de coronacrisis is (uit)vergroet. Die kwetsbaarheid zien we terug in de programmering, in de ruimte voor nieuw en jong talent, in de eigengereidheid van de sector en in de zogenaamde keten voor de doorgroei van talent.

3.1 Programmering

In tegenstelling tot andere delen van de cultuursector – zoals theatermakers, musea en schouwburgen – wordt van poppodia veelal verwacht dat ze in de exploitatie ‘hun eigen broek ophouden’. Om daaraan te voldoen zijn poppodia in grote mate afhankelijk van bezoekersaantallen en de baromzet. Alhoewel de sector zich enigszins voor heeft laten staan op de beperkte afhankelijkheid van subsidies betekent de eigen broek ophouden tegelijkertijd ook dat er concessies moeten worden gedaan in de programmering. Want als het eigen voortbestaan moet worden bekostigd door het poppodium betekent het ook dat er keuzes moeten worden gemaakt om voldoende geld in het laatje te krijgen. Dit gaat soms in tegen de cultureel maatschappelijke verantwoordelijkheid die de popsector ook draagt. Poppodia verschillen van de commerciële evenementlocaties, zoals Ziggo Dome. Als stichting hebben poppodia een culturele verantwoordelijkheid naar de maatschappij, en de programmering moet die weerspiegelen.

Nu de coronamaatregelen zijn afgeschaft trekken het bezoek en de omzet logischerwijs weer aan. Zeker in het nachtleven is de ‘knaldrang’ na twee jaar sluiting van de clubs merkbaar. Toch zien verschillende poppodia dat de kaartverkoop voor concerten achterblijft.

Zij noemen daarvoor verschillende redenen: men is nog in bezit van veel oude kaartjes van concerten die ingehaald moeten worden, men heeft nog niet het vertrouwen om vooruit te kopen, er is (te) veel aanbod dat moet worden ingehaald, minder koopkracht door de stijgende inflatie, vrees voor nieuwe coronamaatregelen en besmettingen, en ga zo maar door.

Zeker de ticketverkoop voor klein, kwetsbaar aanbod is nog niet op peil. We spraken met programmeurs van poppodia. De programmeur van poppodium Hedon in Zwolle geeft aan dat er altijd bepaalde programmering is waarvan je weet dat je er meer je best voor moet doen om publiek te trekken. “Dat kan zijn omdat het gaat om nog niet eerder aangeboden publiek of dat het publiek kennis moet maken met een nieuw genre. Daarvoor kun je samenwerkingen aangaan, in gesprek gaan met bezoekers; het vraagt om nieuwe manieren om het publiek te bereiken.” Deze tijdsinvestering was de afgelopen twee jaar niet mogelijk.

[3] Onder kwetsbaar aanbod verstaan wij onalledaags, origineel, authentiek aanbod dat ook zorgt voor vernieuwing, de realiteit is dat dit type aanbod zonder steun niet kan overleven.

3. De kwetsbaarheid van de popsector

In de huidige situatie, waarin zelfs de top-acts niet altijd uitverkopen, wordt er nog steeds minder snel gekozen voor tijdsinvestering in een kwetsbaardere programmering.

Daarnaast is er een overaanbod. Niet alleen bezoekers moeten concerten inhalen, ook muzikanten willen de verloren tijd en inkomsten inhalen door veel te spelen. De grotere acts drukken zo het minder bekende aanbod uit de markt en de plekken voor experimentele culturele programmering zijn schaars.

Poppodia zijn laagdrempelig, informeel en verbinden hoge en lage cultuur. Goede programmering op een poppodium is programmering die impact heeft: cultureel, maatschappelijk of sociaal. Goede programmering kan daarom niet altijd uit publiekstrekking bestaan waardoor een goede programmering tijd en geld kan kosten. Samengevat betekent dit dat de meer risicovolle programmering altijd in balans moet zijn met de grote publiekstrekkingen.

In pre COVID-tijd was het zo dat podia die best pittige risico's over een jaar konden spreiden. Met de uitverkochte en andere goedlopende programma's kon je de tekorten van de meer avontuurlijke programmering aanvullen. Vanwege het disruptieve karakter van de coronacrisis is dat tot een knarsende stilstand gekomen. Zoals gezegd, de hele sector is uit balans geraakt. Normaal gesproken is er afstemming tussen zalen/venue's, maar nu moet er programmering worden ingehaald en theatertours en het festivalseizoen overlappen.

Grotere acts zijn erg aan het investeren om veel te kunnen spelen en optreden. Hierdoor komen minder grote acts in de verdrukking: poppodia zijn minder geneigd om die te programmeren en het publiek weet die optredens minder snel te vinden.

3.2 Verdrukking nieuw talent

Naast een inhaalslag van ongeveer twee jaar aan programmering, is er ook twee jaar lang geen ruimte geweest voor nieuw talent. En dat aanstormende talent raakt opnieuw in de verdrukking doordat alweer een nieuwe lichting talent klaarstaat. Wat zijn de mogelijkheden voor de talenten van de afgelopen twee jaar? De grootste deuk ligt bij de nieuwe artiesten die net voor de komst van corona op het punt van doorbreken stonden.

Zij verloren hun momentum en het is voor programmeurs moeilijk om hen nu te programmeren, zowel financieel als qua planning. Tijdens de coronaperiode heeft de sector geprobeerd nieuw talent een podium te geven, met *streamingoptredens* vanuit een lege zaal of in de setting met een beperkt aantal zitplaatsen. Toch wijzen podia en festivals op een verlies aan onbekende artiesten omdat er een flink aantal aankomende artiesten door de crisis noodgedwongen zijn gestopt met het maken van muziek.

3. De kwetsbaarheid van de popsector

De praktijk

Wij interviewden singer-songwriter Nana Adjoa en één van de drie bandleden van de trance-blues band MY BABY over hun ervaringen van de afgelopen twee jaar en hun dromen, hoop, ambities en angsten voor de toekomst van henzelf en de Nederlandse popsector (zie tekstkaders).

Nana Adjoa in Paradiso

Foto: Ziggy Marlisa - Nana Adjoa in Paradiso

De waarde van de popsector

De kwetsbaarheid van de popsector

Aanbevelingen

Nana Adjoa - Deel 1

“We zouden in Hamburg gaan spelen – hadden er veel zin in, goed voor gerepeteerd – maar twee dagen voordat we zouden vertrekken was het code rood in Nederland en mochten we Duitsland niet meer in.” Singer-songwriter Nana Adjoa zag haar plannen wel vaker sneuvelen de afgelopen twee jaar. “Alles wat met live spelen te maken had was onzeker. Niemand kon iets.” Zelfs spelen in de Verenigde Staten was een mogelijk vooruitzicht maar al het spelen in het buitenland werd uitgesloten en ook haar tour in Nederland werd vier keer gecancelled. Het zuurst was waarschijnlijk de release van haar eerste soloalbum, waar een flinke campagne omheen was gepland en welke initieel ook enthousiast werd ontvangen in de VS. Die release stond begin 2020 gepland...

Dat betekent overigens niet dat Nana Adjoa bij de pakken neer ging zitten. “Wel moesten we qua strategie telkens per maand kijken wat mogelijk was.” Gelukkig werd de plaat opgepikt door radio in de VS, België en Frankrijk. “We hebben ook livestream-events gedaan en losse opnames in de studio.” De pandemie opende bovendien andere deuren; “je kan niet overal naartoe vliegen met de volle band en die livestreams waren vaak ook voor internationaal publiek.”

Ook geeft ze aan dat ze nog wel genoeg te doen had, het repeteren ging namelijk gewoon door, net als het schrijven van nieuwe muziek. Ze nam extra lessen pianospelen en er was ruimte voor studiotijd en voor het opkrikken van haar productie skills. “En we hebben, een beetje *diy*, zelf buiten een videoclip opgenomen.” In de regel kan je spreken van een soort cyclus waar je je als artiest altijd in bevindt: nieuwe muziek, plaat opnemen, toeren en promotie – waar weer nieuwe muziek op volgt enzovoorts. “Ik vind alle stappen in de cyclus waardevol maar het live spelen heb ik echt gemist.” Hier zit haar grootste pijn. “Als het optreden waar je voor repeteert telkens niet doorgaat wordt dat wel heel vervelend.”

Zeker als live spelen echt je ding is, je vindt live spelen het leukst – dan is er ook lichtelijk sprake van een identiteitscrisis. “Voor sommige van mijn muzikantvrienden geldt dat ze wel echt *lost* waren. Zeker de bands die veel optraden. Hun normale leven lag echt volledig overhoop. Het is sowieso wel lastig om altijd gemotiveerd te blijven met creatief werk, succes is niet gegarandeerd. Maar tijdens de pandemie nam de onzekerheid wel erg toe en het werd moeilijk om aan jezelf te verkopen dat wat je doet zinnig is.” Bovendien had Adjoa last van writersblock – niet zo gek natuurlijk dat ook haar mentale gezondheid beïnvloed werd door de situatie.

Er zijn dan ook veel mensen iets compleet anders gaan doen. “Een vriend van mij is leraar maatschappijleer geworden. Een ander heeft zijn drumstel verkocht en is gaan focussen op zijn bijbaan.” Ook de crew heeft het zwaar gehad. “Als crewlid werk je meestal in meerdere bands en wordt de planning zo goed mogelijk onderling afgestemd maar door de crisis en doordat optredens vaak werden afgezegd werden dingen ook over elkaar heen gepland. De crewleden hadden het wel echt zwaar, ik ken er één die de bouw inging en een andere ging bij de bakker werken.”

Nana Adjoa

De waarde van de popsector

De kwetsbaarheid van de popsector

Aanbevelingen

3. De kwetsbaarheid van de popsector

Naast Nana Adjoa en MY BABY geldt dit bijvoorbeeld ook voor Eva Serena, Gotu Jim en The Homesick. Artiesten die op het punt stonden van doorbreken, hun momentum verloren en het risico lopen nu in de verdrukking te raken. The Homesick uit Dokkum hebben getekend bij Sub Pop vlak voor de pandemie. “Wat een gigasucces had moeten zijn – ook dankzij een geplande tour – is een stille dood gestorven. Maar ze bestaan nog steeds en gaan moedig voorwaarts”, vindt Janpier Brands, directeur van WORM. “Twee van de jongens hebben een soloalbum geproduceerd, ze zoeken naar nieuwe manieren en zijn creatief in het aan de man brengen van hun muziek.”

Geert van Itallie, directeur van Paradiso, wijst Eva Serena en Gotu Jim aan als voorbeelden van opkomend talent die in de verdrukking kunnen raken. “Vlak voor de pandemie bracht Eva Serena een mooie single uit. Ze zou wellicht op veel festivals kunnen spelen maar haar carrière stokte. Ook Gotu Jim is een tekenend voorbeeld – hij ging heel goed en was ook door veel festivals geboekt.”

3.3 Talentontwikkeling

Talentontwikkeling van opkomende artiesten in de popsector kan worden gezien in de vorm van een keten; vanaf (de lagere) school tot en met een (inter) nationale doorbraak. Schakels in de keten zijn bijvoorbeeld scholing (zoals muziekscholen, de popschool, conservatorium), netwerken van artiesten die elkaar stimuleren en helpen, het spelen in voorprogramma's en competities, talentprogramma's, oefenruimtes, talentontwikkelaars, boekingskantoren, spelen op

(internationale) festivals, poppodia en concertzalen en exposure op radio, tv, sociale media en de streamingdiensten. Het naar behoren functioneren van elke schakel is afhankelijk van het goed functioneren van de overige schakels. Zo zijn bijvoorbeeld media en poppodia afhankelijk van elkaar als het gaat om weten wat er speelt in de sector en zijn middelgrote festivals afhankelijk van de popketen in de regio om te weten welk opkomend talent ze moeten programmeren.

Elke schakel in de keten heeft zijn specifieke kenmerken en uitdagingen. Verschillende schakels waren al kwetsbaar vóór de crisis maar met de crisis werden enkele verder verzwakt of ze verdwenen. Een voorbeeld van een schakel die wegviel was de ontwikkeling die plaatsvindt door simpelweg veel te spelen. Ondanks het feit dat enkele podia juist aan bandjes de sleutels van gaven (soms met de mogelijkheid ook van de techniek gebruik te maken) om te kunnen oefenen in de lege zalen, werd een belangrijk deel, namelijk live optreden, onmogelijk.

Daarnaast groeide door corona het tekort aan locaties waar onbekende, opkomende artiesten kunnen optreden, zoals cafés met een open mic, underground- en kraakruimtes. Daardoor is er ook een tekort aan de letterlijke fysieke ruimtes voor artiesten om bij elkaar te komen in een mix van ervaren en jonge muzikanten. Niet alleen de fysieke randvoorwaarden zijn verdwenen. Ook de beginnende, producerende organisaties van kleine feesten of festivals zijn gestopt door de coronacrisis. Dit waren juist de partijen die plek boden aan jong talent voor en achter de schermen.

3. De kwetsbaarheid van de popsector

Een positieve ontwikkeling is het feit dat artiesten tijdens de crisis veelal betaald kregen bij optredens op tv of op de radio. Voorheen was de gedachte dat een passende gage niet nodig was en de mediaexposure voldoende was. Omdat er extra middelen beschikbaar kwamen door coronasteun en live optreden niet mogelijk was, werden de optredens via verschillende media een deel van het verdienmodel.

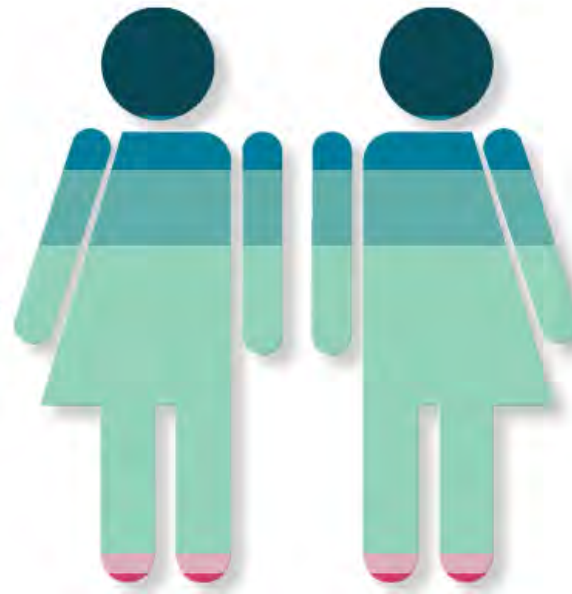
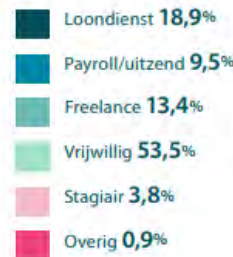
Artiesten en andere respondenten uit de keten pleiten ervoor dit in stand te houden. Zeker gezien het feit dat er in Nederland, vergeleken met andere landen, weinig tot geen aandacht is voor opkomend talent in de popsector op radio en tv.

3.4 Talent achter het podium

De Coronacrisis heeft niet alleen effect óp het podium, maar ook erachter. Relatief weinig werknemers in de popsector zijn in vaste dienst. In 2019 was 18,9% van de werknemers in vaste dienst bij een poppodium, 22,9% werkt als ZZP'er of via een payroll/uitzendbureau en 53,5% werkt op vrijwillige basis.^[4]

De tarieven voor ZZP'ers in de sector liggen gemiddeld laag en de uren zijn onregelmatig. Het onzekere bestaan is door de coronacrisis blootgelegd. Veel medewerkers aan de productie- en techniekzijde hebben zich laten omscholen en zijn wat anders gaan doen. Daarnaast blijft ook de nieuwe aanwas achter en zijn er minder aanmeldingen voor de vakopleidingen. Er was al een tekort en dat is alleen maar vergroot, poppodia en -festivals concurreren met elkaar in een kleine pool van geschikte werknemers.

VERDELING
MEDEWERKERS
ALLE PODIA NAAR
DIENSTVERBAND

[4] Poppodia en festivals in cijfers, VNPF, 2019.

De waarde van de popsector

De kwetsbaarheid van de popsector

Aanbevelingen

MY BABY - Joost van Dijck - Deel 1

Toen de eerste lockdown in Nederland door de coronamaatregelen van start ging, zaten de bandleden van MY BABY net in een vrije periode. Drummer Joost zat in Nieuw-Zeeland en de rest was ook uitgewaaid. “Het leek even op een korte stilstand, ik was er niet heel erg mee bezig. We hadden net een paar contracten getekend voor optredens, dus we zitten wel even goed, dacht ik heel naïef. Langzaam kwam het besef dat die stilstand weleens veel langer kon duren. Ik had nooit verwacht dat de hele sector zo kwetsbaar kon zijn en het meest frustrerende is dat je er zelf geen invloed op hebt.” Extra zuur is dat MY BABY begin 2020 een hoge notering had op een Amerikaanse hitparade. “Dat was het startsein voor een uitgebreide tour in de VS, met heel veel te gekke festivals en optredens.”

MY BABY is echt een live band met muziek die het best tot zijn recht komt vanaf een podium voor een grote groep mensen. Het live spelen en het op tournee zijn, is onderdeel van hun identiteit. “Een groot deel van je persoonlijke leven draait om het live circuit heen”, vertelt Joost. “Een liveshow is het enige moment waarop je als band totale controle hebt. Bij al het andere ben je afhankelijk van andere partijen zoals studio’s, platenlabels en radiostations. In het begin lijkt het fijn om meer tijd in de studio te hebben, maar ook dan verlies je de controle volgens Joost. “De balans tussen optreden en studiotijd is weg en je weet op een gegeven moment niet meer waar je het voor doet, je raakt niet meer geïnspireerd. De studio is ook de plek waar je jezelf verliest in details, zeker zonder de deadline van een optreden. We hebben heel veel tijd verloren.”

MY BABY heeft de afgelopen jaren hard gewerkt aan de reputatie als liveband en heeft ook internationaal op grote podia gestaan. Ze zijn als band, maar ook als bedrijf, hard gegroeid. “We konden onze vaste technici geen werk meer bieden en een aantal hebben zich laten omscholen. Ons management heeft dapper doorgewerkt, maar voor hun was het mentaal misschien wel nog zwaarder dan voor de band. Zij zijn degene die de afgelopen twee jaar bezig waren met het organiseren van optredens en events die uiteindelijk werden gecancelled. Allemaal tijd en inzet dat voor niks is gebleken.” MY BABY had het voordeel dat er een klein financieel potje was opgebouwd en ze kregen steun van de overheid, maar ze zijn veel inkomsten zijn misgelopen.

Op de vraag wat hij het meest gemist heeft, vertelt Joost dat hij in het begin veel dromen had over optreden. “Ik droomde dat ik over een festivalterrein liep, op zoek naar de plek waar ik mijn artiestenbandje op kon halen. Ik begon zelfs de randzaken van het optreden te missen. Wat ik het meest miste is het terechtkomen op nieuwe en soms rare plekken, en dat je vervolgens begint te spelen en het opeens klopt. Dat wij en het publiek samen zijn op die rare plek.”

Joost was wel positief verrast over de weerbaarheid die hij om zich heen zag. “De meeste van mijn vrienden zijn muzikanten. Het optreden is zo’n belangrijk onderdeel van ons leven, ik was bang dat velen van hen onderdoor zouden gaan aan het niet optreden. Ik heb zelf ook weleens gedacht dat samenkomen met grote groepen tot het verleden behoorde. Ik krijg moed van het feit dat veel muzikanten nog steeds gedreven zijn. We zijn in staat gebleken om te accepteren, aan te passen en door te zetten. Hetzelfde geldt voor de poppodia en festivals.”

3. De kwetsbaarheid van de popsector

3.5 To subsidize or not to subsidize

In vergelijking tot andere delen van de culturele sector wordt in de popsector het aanbod minder gesubsidieerd. De relatieve onafhankelijkheid van overheids subsidies heeft altijd een bepaalde mate van vrijheid en eigenheid met zich meegebracht in de popsector.

Maar onafhankelijkheid van subsidies betekent niet per definitie onafhankelijkheid in absolute zin. Als de eigen exploitatie de bepalende factor is, is er nog steeds een mate van afhankelijkheid maar dan van 'de markt'. Dit leidt ertoe dat poppodia zich, voor hun eigen voortbestaan, genoodzaakt zien om veilig te programmeren en in te zetten op wat populair is. Welke dj's, bandjes, events trekken publiek? De vraag 'hebben we voldoende ruimte in ons budget om ook onze cultureel maatschappelijke taak te volbrengen?' wordt dan secundair. En dat is een probleem, het leidt tot een vernauwing in de sector waar de artistieke en persoonlijke ontwikkeling van nieuw talent stopt en experiment en het onbekende in de programmering een ondergeschoven kindje worden. De poppodia die wij spraken hebben allemaal nadrukkelijk aangegeven dat ze zichzelf ook zien als instelling met een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheid naar (jonge) artiesten om ruimte, groei en ontwikkeling te bieden maar ook naar het algehele welzijn van de maatschappij via een gezonde popsector.

Uit het rapport "Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund" (Boekmanstichting, 2021) blijkt dat ZZP'ers en de popsector de grote verliezers waren van de crisis. De popsector verwoordt dan ook de behoefte aan een ander fundament, zeker de podia en de festivals die verhoudingsgewijs weinig subsidie ontvangen.

De klap die de sector kreeg door de crisis is voor sommige podia moeilijk of zelfs onmogelijk te overleven zonder ondersteuning van overheden. Er is maatwerk vereist op dit gebied, wat betreft de podia is er geen *one-size fits all*. Maar alle podia en festivals die we spraken gaven aan dat financiële investering en ondersteuning, zeker in dit momentum maar ook over het algemeen, absoluut noodzakelijk is om de gezondheid van de popsector en zijn maatschappelijk culturele verantwoordelijkheden te waarborgen.

Een positieve ontwikkeling van de Coronacrisis is dat artiesten de weg beter kennen naar subsidies, dat was tijdens die periode ook een bittere noodzaak. Dit was voorheen veelal het territorium van andere kunsten zoals theatermakers of musici uit de klassieke muziek. Door de verschillende regelingen tijdens de coronaperiode zijn er andersoortige subsidies ontstaan die beter bij de popsector passen, met weinig voorwaarden en minder administratieve rompslomp – subsidies die kunnen worden aangevraagd door makers voor experimenteel en nieuw materiaal.

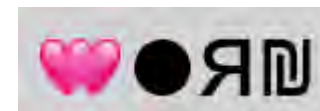
In het kader van subsidies is ook gesproken over hoe belangrijk het is om nieuw talent te ondersteunen met procedures die juist bij het talent passen; "Als jonge maker loop je vast, vooral autodidacten hebben moeite met bepaalde voorwaarden van de procedures. Je moet heel erg kunnen denken in beleidstaal en dat is best wel moeilijk als je uit een zolderkamertje komt. Het kan nogal een drempel vormen als er iemand in je nek hijgt of met een bak papier om de hoek staat – die kan best kleiner. Maak het beginnende artiesten wat makkelijker om subsidies aan te vragen."

3. De kwetsbaarheid van de popsector

WORM is het enige poppodium dat in de BIS is opgenomen en voor zijn voortbestaan minder afhankelijk is van de ups en downs van de markt en hun eigen exploitatie. WORM wordt voor 50% gesubsidieerd. Delen van de programmering zijn dan ook niet gericht op het trekken van grote aantallen publiek. Bij bepaalde specialistische of beginnende programma's komen er soms 5 tot 20 mensen.

“We hebben ook wel publiekstrekkers (de clubnachten, festivals, community-events en sommige concerten) maar bij WORM zitten de belangen wat anders in elkaar. We hebben andere opvattingen – we hoeven onze ‘eigen broek niet op te houden’ ten koste van artistieke en persoonlijke ontwikkeling van makers”, stelt Brands. WORM wist nieuwe initiatieven te ontwikkelen en had ruimte voor uitbreiding en het ondervangen van schadelijke consequenties van de coronamaatregelen in de buurt. Brands beschrijft WORM vóór corona als “functioneel voor publiek en ontmoeting.” Tijdens en na corona heeft WORM er een taak bijgenomen: “community care en productie.” Voorbeelden hiervan zijn de twee buurtbewoners die ruimte toebedeeld hebben gekregen in de keuken om hun cheesecake te bakken, een 24/7 radiostation voor kunstenaars, buurtbewoners en muzikanten uit Rotterdam, maaltijdvoorziening voor oudere bewoners van de buurt, het ‘writers bootcamp’ dat georganiseerd wordt voor en door beginnende muzikanten, residentie voor creatieveling van alle soorten en de kapper die de huur niet meer kon opbrengen tijdens corona. De kapper is in een gedeelte van het pand getrokken en is naast kapper inmiddels ook een succesvolle theatermaker.

Hier tegenover staat poptempel Paradiso; met 5% aan subsidie is deze bijna volledig afhankelijk van de eigen exploitatie. Geert van Itallie, directeur Paradiso: “Paradiso moet heel hard werken om financieel gezond te zijn en daardoor is het nu, na de crisis, ook wel heel spannend en onzeker. We zijn erg kwetsbaar en ik denk dat we voorlopig kwetsbaar zullen blijven.”

Paradiso

Nana Adjoa - Deel 2

Op de vraag of ze ideeën heeft over wat men kan doen om de onzekerheid en opgelopen schade (qua persoonlijke en professionele ontwikkeling) te ondervangen geeft Nana Adjoa vier tips. “Als eerste denk ik aan waar ik en andere bands altijd wel behoefte aan hebben: repeteren in de zaal zelf. In een zaal repeteren is heel waardevol. Het zal vanwege de huidige druk op de programmering juist moeilijker zijn maar als daar ruimte voor kan worden gemaakt zou dat veel uitmaken.” Ze geeft ten tweede aan dat het voor de doorstroom van talent ook belangrijk is dat lokaal talent plek krijgt. “Dat kan tijdens een bandjes-avond zijn of in voorprogramma’s. Vroeger heeft mij dat veel geholpen. Daar leer je – bij wijze van spreken – meer van dan een maand op het conservatorium.”

De andere twee tips zijn eigenlijk positieve voortvloeiensels uit de pandemie die wat haar betreft behouden morgen worden: “Er zijn meer betaalde optredens op tv en radio beschikbaar geweest. Voor radio was er ook een fonds. Bijvoorbeeld bij DWDD werden artiesten nooit betaald. Eigenlijk is dat natuurlijk een beetje raar, ik hoop dat deze ontwikkeling blijft.” Ze noemt de laatste tip zelfs een kleine positieve noot: “Wat ik wel interessant vond ook was dat – zoals bij klassieke muziek dat veel normaler wordt gevonden – we in de popsector meer subsidies zijn gaan gebruiken. Subsidies zijn beter gevonden – het leeft veel meer onder artiesten.”

Voor iemand voor wie spelen bijzonder belangrijk is, zoals voor Adjoa, is de onzekerheid die er nog altijd heerst rondom live optreden lastig: “een nieuwe variant of een ander virus is wel mijn grootste angst.” Ze kan zich de teleurstelling van vorig jaar nog goed herinneren. “We dachten vorig jaar zomer dat we helemaal opengingen, het was erg teleurstellend toen dat niet bleek te gebeuren.” Het optimisme over het aankomende festivalseizoen is tegelijkertijd ook juist hetgeen waar de meeste energie vanuit gaat. “Toen we weer live speelden, toen het weer kon merkte ik wel dat het gelijk weer ontvlamt. Publiek had er ook echt zo erg op gewacht – we hadden zo immens veel plezier. Het maakte wel duidelijk hoe belangrijk zo’n liveshow is.”

“We hopen dit jaar wel veel meer te kunnen spelen tijdens het festivalseizoen. We hebben niet veel nieuwe muziek uitgebracht maar gelukkig wel een aantal show geboekt staan.” Daar maakte ze zich wel zorgen om. “Vorig jaar waren we geboekt voor een groot festival en ik dacht *no way dat we weer worden geboekt* maar tot mijn verbazing werden we alsnog wel geboekt. Er is altijd twijfel over wat je muziek gaat doen maar die onzekerheid is wel veel sterker geweest de afgelopen tijd, je hebt er ook helemaal geen controle over.” En van de verdrukking die ontstaat door het inhalen van twee jaar programmering is Adjoa zich maar al te gewaar. “Er is nu, doordat de crisis grotendeels achter ons ligt, ook een stormloop op releases – logisch want dat zijn in de regel de bands die geboekt worden.”

“Ik heb het wel lastig gehad dat ik even niet voor me zag dat er dingen gaan gebeuren die ik wilde. Ik moet het gewoon een beetje van een afstand blijven bekijken; een flexibele houding waar ik door de crisis heel goed in ben geworden. Ik ben echt benieuwd hoe lang het gaat duren voordat alles weer een beetje normaal wordt.”

Foto: Lotte Brouwers - Gebouw T

De waarde van de popsector

De kwetsbaarheid van de popsector

Aanbevelingen

4. Aanbevelingen

Aandacht voor de culturele waarden van popmuziek en talentontwikkeling vraagt om een investering in en van de popsector. Het was voor poppodia en popfestivals altijd al balanceren tussen een gezonde exploitatie als deels commercieel ingerichte partij en een culturele instelling met een maatschappelijke verantwoordelijkheid. De coronacrisis heeft deze balanceer-act niet makkelijker gemaakt. Het borgen van de waarden vraagt momenteel om een extra investering. Onderstaande aanbevelingen gericht aan de popsector en de overheid (gemeenten, provincies) kunnen daarbij helpen.

4.1 Hersteltijd

Wees als gemeente coulant; niet te veel eisen en voorwaarden opleggen bij podia en festivals die het financieel moeilijk hebben, maar ga na hoeveel hersteltijd nodig is om de cultureel maatschappelijke opdracht weer volledig in te vullen, dus met ruimte voor vernieuwende kwetsbare programmering en voor nieuw talent. Daarnaast zijn er organisaties die een positief exploitatieresultaat hebben behaald tijdens de coronaperiode. Geef deze organisaties de ruimte om dit surplus over een langere periode in te zetten, zodat zij bijvoorbeeld kunnen investeren in nieuw talent of uitdagende programmering.

4.2 Maatwerk in de regio

Elk podium en festival en elke stad is anders. Locatie, identiteit en rol van de verschillende podia en festivals bepalen de benadering die nodig is. De gemeente kan het gesprek aangaan met de verschillende partijen: poppodium, festivals, muziekschool in de regio. Bespreek de onderwerpen talent, programmering, etc. (aan de hand van deze notitie).

Wat nodig is, wat mist en waar de kansen liggen en of een langere herstelperiode gewenst is. Dit is niet alleen een opdracht aan de gemeente, maar ook aan de sector. De markt en de programmering zullen nog een tijd in disbalans zijn: stem af, wees solidair en vul elkaar aan waar mogelijk.

4.3 Laagdrempelige subsidiemogelijkheden

De lage organisatiegraad van podia en festivals, maakt het lastig zo niet onmogelijk medewerkers zich te laten specialiseren in het fondsenwerven. Tijdens de coronacrisis heeft de popsector gebruik kunnen maken van laagdrempelige subsidiemogelijkheden, op basis van vertrouwen. Vooral die om te experimenteren zonder al te veel voorwaarden, hebben muzikanten en poppodia geholpen om zich verder te kunnen ontwikkelen. Dit is dus een eenvoudig instrument om de sector te steunen en verder te helpen. De betrokkenen uit de sector die wij spraken, uiten de wens dat gemeenten dit soort laagdrempelige regelingen gericht op het experiment voor makers en poppodia en -festivals verkennen en toepassen.

4.4 Versterken keten voor nieuw talent

De popketen heeft een gezamenlijke verantwoordelijkheid om talent de plek en de begeleiding te bieden tijdens verschillende ontwikkelfases. Zeker nu een groot deel twee jaar lang niet heeft kunnen optreden en het risico van verdrukking van nieuw talent blijft bestaan. Festivals gericht op talentontwikkeling, zoals de popronde en popsport, en productiehuizen kunnen een grote rol spelen bij de begeleiding.

4. Aanbevelingen

Ga met elkaar, gemeente, muziekonderwijs, festivals en podia, in gesprek en kijk of de begeleiding voor en na zulke festivals voldoende aanwezig is in de regio. Ook de ondersteuning van *mid career* bands bij het opzetten van tournees, door productiehuzen, poppodia, festivals, is een belangrijke schakel in de keten: zij worden later de grote acts en zijn ook van belang voor de arbeidsmogelijkheden van ZZP'ers achter de schermen. Dit is een investering die wordt gevraagd aan de individuele organisaties, maar komt ten goede aan de hele sector.

4.5 Aandacht voor talent achter het podium

De sector heeft een gezamenlijke verantwoordelijkheid in het creëren van een aantrekkelijke werkplek voor mensen in de productie, techniek en horeca. Maak afspraken over werkdruk en *fair pay* principes, kijk ook of alle partijen al bekend zijn met de cao-NPF^[5]. Onderzoek samen met de specifieke (vak)opleidingen hoe de aanwas van nieuwe werknemers kan worden verbeterd.

4.6 Nachtcultuur

Onderstreep als gemeente het belang van nachtcultuur. De nachtcultuur mocht als laatst weer volledig open. Ook hier is organisatietalent verloren gegaan of buiten zicht geraakt. Daarnaast is er een jonge generatie die twee jaar aan *nacht* ervaring mist. De nacht- en clubcultuur is bij uitstek de plek die kansen biedt voor de versterking van diversiteit, inclusie en experiment. Betrek de nachtclubs en/of nachtburgemeesters.

[5] <https://caopoppodiaenfestivals.nl/>

Vraag wat zij nodig hebben, subsidieregelingen, vergunningstrajecten of bijvoorbeeld over beschikbare panden en hoe de gemeente daaraan kan bijdragen (zie bijvoorbeeld ook de Nachtvisie van Amsterdam^[6]).

4.7 (Fysieke) plekken om te oefenen en ontwikkelen

Ervaring opdoen is essentieel. Niet iedereen begint meteen op het hoofdpodium. Juist in de periferie van de sector (in de kroegen, kleine zaaltjes, clubs) kunnen beginnende artiesten ervaring op doen. Geef de ruimte aan deze plekken en maak het onderdeel van de keten en visie voor popmuziek in de regio.

[6] <https://www.amsterdam.nl/kunst-cultuur/nacht-toekomst/>

MY BABY - Joost van Dijck - Deel 2

Als beginnende muzikant heb je een soort onbezorgd vertrouwen nodig dat je het gaat halen, onbegrensde hoop gemixt met ambitie. Joost kan zich goed voorstellen dat het moraal om het als muzikant te wagen de afgelopen twee jaar en zelfs nu nog vrij laag is. Er is volgens hem extra aandacht voor een externe stimulans nodig. “Wij hebben als beginnende band heel veel gehad aan de popronde, daardoor hebben we veel kunnen spelen en zelfs internationaal aan een soort popronde kunnen meedoen. Dat soort festivals geeft jonge muzikanten een doel om te beginnen en beter te worden.” En natuurlijk de mogelijkheid om veel te spelen: “tijdens de lockdown stonden de podia leeg, en kregen kleine bands de mogelijkheid om te spelen in een grote zaal. Ook al was het zonder publiek, het zou mooi zijn als dat soort initiatieven blijven bestaan. Daarnaast gaat er in steden veel aandacht uit naar de poppodia. Dat is goed, maar wij hebben als beginnende band juist veel ervaring opgedaan in de periferie van zaaltjes, de semiofficiële podiumplekken. Ik heb het idee dat dit steeds meer aan banden wordt gelegd door lokale overheden. Juist in de alternatieve scene ontstaat veel muziek.”

Het lijkt erop dat veel weer kan en de festivalzomer doorgaat, voorzichtig kunnen we vooruitkijken naar de toekomst. De boekingen voor nieuwe optredens komen wel nog steeds minder hard binnen dan normaal, merkt Joost op, zeker vanuit het buitenland. “MY BABY moet het minder hebben van social media of airplay op de radio. Programmeurs kennen ons van optredens en bezoekers via mond tot mondreclame, dat kost tijd. We hebben weer wat in te halen als band, we waren eigenlijk net bezig met het plukken van de vruchten van de investering van voorgaande jaren.”

Ten slotte licht Joost nog toe dat de zomer van 2021 waar alles uiteindelijk toch nog werd gecancelled er mentaal hard in heeft gehakt. “Mij echt heel erg verheugen durf ik nog niet. We hebben in het najaar van 2021 een klein tourtje gedaan door Engeland. Dat voelde wel weer vertrouwd. Ik hoop gewoon dat alles weer een beetje normaal wordt. Daarna durf ik pas weer verder te dromen.”

Colofon

Met dank aan:

- Joost van Dijck (MY BABY)
- Nana Adjoa

Onderzoek, interviews en tekst

- Yan Crabbendam (DSP-groep)
- Mensje van Puffelen (DSP-groep)
- Annelies van der Horst (DSP-groep)

Eindredactie en vormgeving

- Bianca Kreuning (DSP-groep)
- Daniëlle Roosenstein (DSP-groep)

Met medewerking van:

- Berend Schans (VNPF)
- Bob van Heur (Le Guess Who?)
- Doeko Pinxt (Gemeente Arnhem)
- Erik Delobel (Hedon)
- Eva van Netten (Welcom To The Village)
- Geert van Itallie (Paradiso)
- Gert-jan de Koster (Gebouw-T)
- Ingrid Beer (Rewire)
- Janpier Brands (WORM)
- Johan de Jong (Metropool)
- Jorien Stravens (Popsport)
- Lisa van Woersem (Paradiso/Melkweg Productiehuis)
- Maike Fleuren (De Basis)
- Mano Scherpbier (Hedon)
- Marlies Timmermans (EKKO)
- Mischa van den Ouweland (Popronde)
- Peter Dijkstra (Vera)
- Robert Bangma (Welcome To The Village)
- Robert Meijerink (ESNS)
- Wim Smeets (Muziekgieterij)

Foto: Rinse Fokkema/Emiliana Torrini - Hedon